

101

Nález

Ústavního soudu

Jménem České republiky

Ústavní soud rozhodl dne 11. března 2003 v plénu o návrhu Vrchního soudu v Olomouci na zrušení § 24 odst. 4 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů,

takto:

Ustanovení § 24 odst. 4 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, se ruší.

Odůvodnění

I.

Dne 15. 8. 2002 obdržel Ústavní soud podle čl. 95 odst. 2 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 64 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, návrh Vrchního soudu v Olomouci na zrušení ustanovení § 24 odst. 4 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, v platném znění.

Vrchnímu soudu v Olomouci jsou podle ustanovení § 104a občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“) předkládány k rozhodnutí věci, ve kterých účastníci řízení, krajské nebo okresní soudy mají za to, že není dána věcná příslušnost konkursního soudu k rozhodnutí o žalobě věřitele na určení pohledávky nebo okresního soudu k rozhodnutí o žalobě věřitele v řízení zahájeném u okresního soudu před prohlášením konkursu. V těchto případech by měl Vrchní soud v Olomouci rozhodnout o věcné příslušnosti podle napadeného ustanovení § 24 odst. 4 zákona o konkursu a vyrovnání.

Navrhovatel svůj návrh odůvodnil tak, že zákonem č. 105/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, účinným od 1. 5. 2000, byl v nově formulovaném ustanovení § 24 zákona o konkursu a vyrovnání zakotven odstavec čtvrtý, který stanoví, že jestliže bylo před prohlášením konkursu o popřené pohledávce zahájeno řízení a toto řízení bylo přerušeno [§ 14 odst. 1 písm. c)], provede se určení popřené pohledávky v již zahájeném řízení; nové řízení o popřené pohledávce se nezahajuje [§ 14 odst. 1 písm. d)]. Návrh na pokračování přerušeno řízení je třeba podat ve lhůtách určených zákonem (§ 23 odst. 4 a 5 a § 24 odst. 1 a 2); účastníky řízení se stávají ti, které zákon za účastníky označuje (§ 23 odst. 2 a 3 a § 24 odst. 1 a 2).

Podle názoru navrhovatele neuvážil zákonodárce dostatečně okruh případů, na které dispozice tohoto ustanovení dopadne. Aplikací tohoto ustanovení v různých procesních situacích se konkursní věřitelé, jejichž nevykonatelné pohledávky byly v rámci přezkumného jednání popřeny, dostávají do nerovného postavení. V některých případech se ocitají v neřešitelné procesní situaci, v jiných případech jsou naopak oproti ostatním konkursním věřitelům zvýhodněni.

Vrchní soud v Olomouci ve svém návrhu dále uvedl, že k aplikaci ustanovení § 24 odst. 4 zákona o konkursu a vyrovnání dochází v případě, že o popřené pohledávce bylo zahájeno řízení před prohlášením konkursu a toto řízení bylo prohlášením konkursu přerušeno.

Podle názoru navrhovatele nepočítá § 24 odst. 4 s případy, kdy v zahájeném řízení u soudu prvního stupně bylo již rozhodnuto, rozhodnutí dosud nenabylo právní moci a nebylo ani napadeno odvoláním, odporem či námitkami. V těchto případech je vyhlášeným rozhodnutím soud vázán podle § 156 odst. 3 a § 170 odst. 1 o. s. ř. V dané situaci nemůže podle názoru navrhovatele již dojít k změně účastníků ani k změně návrhu, když o věci již bylo rozhodnuto. Na druhou stranu však napadené ustanovení zapovídá zahajovat o popřené pohledávce nové řízení. Navrhovatel se proto domnívá, že v tomto případě nemá věřitel nevykonatelné pohledávky procesní možnost dosáhnout rozhodnutí svého sporu o popřenou pohledávku v konkursním řízení.

Navrhovatel se rovněž domnívá, že ustanovení § 24 odst. 4 zákona o konkursu a vyrovnání však může vést k porušení rovnosti konkursních věřitelů nejen v neprospěch věřitele, o jehož pohledávce bylo vedeno řízení před prohlášením konkursu, ale také jeho zvýhodněním oproti ostatním konkursním věřitelům. Z ustanovení § 24 odst. 4 zákona o konkursu a vyrovnání totiž vyplývá povinnost soudu upravit okruh účastníků řízení a výrok rozsudku i bez návrhu. Proto v případech, kdy konkursní věřitel formuluje návrh na pokračování již zahájeného řízení nepřesně nebo vysloveně nesprávně, je ustanovením § 24 odst. 4 zákona o konkursu a vyrovnání zvýhodněn oproti ostatním konkursním věřitelům, jejichž pohledávky byly při přezkumném jednání rovněž popřeny.

Ve shora uvedených skutečnostech spatřuje navrhovatel důvody neústavnosti napadeného ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání, a navrhl proto přijetí nálezu, jímž bude ustanovení § 24 odst. 4 zákona o konkursu a vyrovnání v platném znění zrušeno.

II.

Soudce zpravodaj vyžádal v souladu s ustanovením § 42 odst. 4 a § 69 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, vyjádření obou komor Parlamentu České republiky.

A) Poslanecká sněmovna, zastoupená předsedou PhDr. Lubomírem Zaorálkem, ve svém vyjádření ze dne 10. 10. 2002 uvedla, že motivem zákonodárce k zařazení ustanovení § 24 odst. 4 zákona o konkursu a vyrovnání o určení sporné pohledávky v rámci již dříve zahájeného a prohlášením konkursu přerušeno řízení bylo zjednodušit a zhospodárnit způsob projednání sporné pohledávky pro potřebu konkursu. Toto ustanovení má podle jeho názoru umožnit redukci počtu incidenčních sporů tehdy, kdy by bylo jinak nutno zahájit nové řízení samostatnou žalobou o určení sporné pohledávky. Zpravidla lze z dosavadního přerušeno řízení o téže pohledávce využít řadu důkazů, které již byly v přerušeno řízení provedeny. Zákonodárce při projednávání zákona vycházel z účelu zákona a cílů konkursního řízení a byl v přesvědčení, že vyhovuje požadavkům Ústavy a Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

V závěru svého vyjádření uvedl předseda Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, že zákon č. 105/2000 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, byl Poslaneckou sněmovnou schválen na 21. schůzi dne 28. 1. 2000, když pro jeho přijetí hlasovalo 128 ze 152 přítomných. Senát Parlamentu České republiky schválil návrh zákona předloženého Poslaneckou sněmovnou ve znění pozměňovacích návrhů na své 16. schůzi dne 1. 3. 2000 a Poslanecká sněmovna následně schválila návrh zákona ve znění schváleném Senátem, když ze 181 přítomných hlasovalo 98 pro a 81 proti. Zákon byl tedy schválen potřebnou většinou poslanců zákonodárského sboru, byl podepsán příslušnými ústavními činiteli a byl řádně vyhlášen. Podle stanoviska Poslanecké sněmovny jednal zákonodárský sbor v přesvědčení, že přijatý zákon je v souladu s Ústavou a ústavním pořádkem a je pouze na Ústavním soudu, aby v souvislosti s podaným návrhem posoudil ústavnost napadeného ustanovení a vydal příslušné rozhodnutí.

B) Senát ve svém vyjádření ze dne 16. 10. 2002, podepsaném předsedou doc. JUDr. Petrem Pithartem, uvedl, že návrh zákona byl Senátu předložen dne 7. 2. 2000. Senát návrh projednal na své 16. schůzi druhého funkčního období konané dne 1. 3. 2000 a svým usnesením č. 302 vrátil návrh zákona Poslanecké sněmovně s pozměňovacími návrhy. Pro vrácení návrhu zákona hlasovalo z 53 přítomných senátorů 52 a 1 senátor se hlasování zdržel. Poslanecká sněmovna návrh zákona opětovně projednala dne 4. 4. 2000 na své 24. schůzi. Návrh zákona ve znění pozměňovacích návrhů byl schválen usnesením Poslanecké sněmovny č. 902, když ze 181 přítomných se vyslovilo pro přijetí 98 poslanců a 81 poslanců bylo proti.

Ve výborech Senátu byla problematika § 24 odst. 4 zákona obsáhle diskutována v souvislosti se záměrem, aby tzv. incidenční spory vždy rozhodoval soud, i když jde jinak o pohledávky, o nichž soud nemá pravomoc rozhodovat, což neodpovídá ustanovení § 7 odst. 1 občanského soudního řádu. Koncepce, podle níž by incidenční spory měly rozhodovat například i u správních a daňových pohledávek konkursní soudy, se jevila ve vazbě na § 24 odst. 4 novely zákona jako nedůsledná, neboť podle některých názorů bylo přehlédnuto, že podle § 14 odst. 1 písm. c) se přerušují nejen soudní, ale i jiná řízení. Pokračování v řízení by se tak dělo nikoliv před soudem, ale tím orgánem (správním, daňovým), u něhož bylo řízení zahájeno.

Podle vyjádření Senátu dospěly výbory k závěru, že zřejmě navrhovateli zákona nebylo vzato v úvahu, že jakýkoliv výsledek sporu o pravost, výši nebo pořadí pohledávky nezakládá překážku věci rozsouzené pro nároky uplatněné v řízeních, která se prohlášením konkursu přerušila. Zvláště významným se tento důsledek jevil v situaci, kdy podle § 45 odst. 2 zákona o konkursu a vyrovnání by neměly být pohledávky, které se pro účely konkursu pokládaly za zjištěné, ale které úpadce popřel po zrušení konkursu, exekučním titulem. V diskusi pak bylo rovněž upozorněno na fakt, že dikce § 23 odst. 2 poslední věty může být v přímém rozporu s § 24 odst. 4 zákona, neboť podle výše uvedených názorů by o pořadí pohledávky měl rozhodnout soud v řízení, v němž se pokračuje a které nemusí být řízením soudním.

Jak dále ve svém vyjádření uvedl předseda Senátu, i přes shora uvedené diskuse a návrhy na vypuštění § 24 odst. 4 z návrhu zákona, převládl následně ve výborech názor poněkud uvedeného ustanovení v předloženém znění. Schůze Senátu se danou problematikou již nezabývala.

III.

Podle ustanovení § 44 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, může Ústavní soud se souhlasem účastníků upustit od ústního jednání, nelze-li od tohoto jednání očekávat další objasnění věci. Ústavní soud si proto v souladu s tímto ustanovením vyžádal od účastníků řízení vyjádření, zda souhlasí s upuštěním od ústního jednání. Podáním ze dne 5. 3. 2003 Vrchní soud v Olomouci a podáními ze dne 4. 3. 2003 rovněž Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky a ze dne 7. 3. 2003 Senát Parlamentu České republiky vyjádřily v projednávané věci svůj souhlas s upuštěním od ústního jednání.

IV.

Dříve, než Ústavní soud přikročil k posouzení obsahu napadeného ustanovení zákona z hledisek vymezených ustanovením § 68 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, tj. z hlediska souladu ustanovení § 24 odst. 4 zákona o konkursu a vyrovnání s ústavními zákony, přezkoumal splnění formálních požadavků přijetí příslušné právní normy.

Návrh zákona, kterým se mění a doplňuje zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, byl předložen Poslanecké sněmovně jako poslanecký návrh dne 29. 4. 1999. Z těsnopisecké zprávy o 21. schůzi Poslanecké sněmovny, 3. volební

období, Ústavní soud zjistil, že dne 28. 1. 2000 vyslovila Poslanecká sněmovna podle sněmovního tisku 219, ve znění schválených pozměňovacích návrhů, s tímto návrhem souhlas, když z přítomných 152 poslanců jich pro návrh hlasovalo 128 a jeden poslanec hlasoval proti návrhu.

Z těsnopisecké zprávy o 16. schůzi Senátu, 2. funkční období, bylo prokázáno, že dne 1. 3. 2000 byl návrh zákona s přijatými pozměňovacími návrhy vrácen Poslanecké sněmovně, když z přítomných 53 senátorů hlasovalo 52 pro a jeden senátor se hlasování zdržel.

Z těsnopisecké zprávy o 24. schůzi Poslanecké sněmovny, 3. volební období, Ústavní soud zjistil, že Poslanecká sněmovna přijala dne 4. 4. 2000 návrh zákona, kterým se mění zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, ve znění schváleném Senátem, a to tak, že z přítomných 181 poslanců hlasovalo 98 pro a 81 proti.

Po přijetí byl zákon č. 105/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, podepsán příslušnými ústavními činiteli a publikován v částce 32 Sbírky zákonů, která byla rozeslána dne 25. 4. 2000. Zákon nabyl v souladu se svým čl. VIII účinnosti dne 1. 5. 2000.

Ústavní soud proto ve smyslu ustanovení § 68 odst. 2 zákona o Ústavním soudu shledal, že zákon č. 105/2000 Sb., kterým bylo do zákona o konkursu a vyrovnání vloženo ustanovení § 24 odst. 4, byl přijat a vydán v mezích Ústavou stanovené zákonodárné kompetence Parlamentu České republiky a ústavně předepsaným způsobem, jak ostatně již Ústavní soud konstatoval ve věci sp. zn. Pl. ÚS 36/01 (č. 403/2002 Sb.).

V. A

Ustanovení § 24 odst. 4 bylo do zákona o konkursu a vyrovnání vloženo jeho novelou v podobě zákona č. 105/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, s účinností od 1. 5. 2000. Napadené ustanovení § 24 odst. 4 dopadá na situace, kdy správce podstaty či konkursní věřitel popřeli v rámci přezkumného jednání nevykonatelný nárok věřitele vyplývající z pohledávky přihlášené do konkursního řízení. V případě, že konkursní věřitel uplatnil před prohlášením konkursu jakoukoliv část tohoto nároku v řízení, které bylo prohlášením konkursu přerušeno, je nepřipustné zahájit nové incidenční řízení, ale řízení o určení pravosti, výše nebo pořadí přihlášené pohledávky se má provádět před soudem, který vedl řízení, jež bylo prohlášením konkursu ze zákona přerušeno.

Jak vyplývá z důvodové zprávy k zákonu č. 105/2000 Sb., bylo v daném případě úmyslem zákonodárce racionalizovat a zhospodárnit incidenční řízení vyvolávaná konkursními řízeními. Cílem zákonodárce bylo redukovat dosavadní počet incidenčních řízení tak, že by zákon umožňoval využít výsledků řízení přerušených v důsledku prohlášení konkursu, a navázat tak na řízení o nároku, jež probíhalo před prohlášením konkursu.

Z důvodové zprávy k zákonu a z vyjádření účastníků řízení je rovněž evidentní, že zákonodárce konstruoval ustanovení § 24 odst. 4 zákona o konkursu a vyrovnání v přesvědčení, že do budoucna nebude nutné zahajovat o určení popřené pohledávky řízení nová, ale že v původních řízeních se naváže na jejich dosavadní stav a zejména se využijí všechna skutková a další zjištění.

Ústavní soud souhlasí s názorem navrhovatele, že zákonodárce dostatečně nedocenil okruh všech procesních situací, na něž může ustanovení dopadat, praktické důsledky takové koncepce, ale rovněž i samotný její ústavněprávní rozměr.

V. B

Čl. 96 odst. 1 Ústavy zakotvuje jako jednu z klíčových zásad fungování a realizace soudní moci v České republice procesní zásadu rovnosti práv účastníků řízení před soudem.

Tento ústavní princip tak garantuje rovné procesní postavení účastníků soudního řízení co do práv, jež účastníkům určitého typu řízení přiznává právní řád. Z této zásady lze mimo jiné dovodit, že pro určitý typ řízení musí být dána jediná příslušnost soudu, chápaná v rozměru věcném a funkčním, přičemž taková úprava musí být provedena zákonem.

Ústavní ustanovení má garantovat institut rovnosti v jeho procesní podobě, který má ovšem dopady hmotněprávní. Úlohou obyčejných zákonů, a to procesních předpisů, je Ústavou chráněný a takto chápaný institut rovnosti převést do procesních záruk, které naplnění takto chápané rovnosti zajistí.

Je přitom zřejmé, že pro různé typy řízení lišící se svým předmětem může zákonodárce stanovit různý rozsah procesních práv a povinností. Jinými slovy rovnost účastníků řízení je třeba vykládat tak, že musí být respektován stejný rozsah procesních práv a povinností v řízeních shodujících se stejným předmětem řízení. Je však nepřijatelné, aby rozlišovacím kritériem byl namísto předmětu řízení účastník sám – byť například definovaný svým procesním postavením v jakémkoliv předchozím řízení.

Od tohoto výkladu ustanovení čl. 96 odst. 1 Ústavy se odvíjí i výklad čl. 38 odst. 1 Listiny, neboť určení zákonného soudce musí předcházet ústavně konformní zákonné ustanovení příslušnosti soudu. Zásada, podle níž je právní úprava příslušnosti soudu vyhrazena zákonu, zahrnuje nejen postulát, podle něhož pouze zákon může stanovit pravomoc a příslušnost soudu k projednání určité věci, ale také požadavek, aby zákon takovou pravomoc a příslušnost vymezil pro všechny typově shodné případy stejně, a nečinil neodůvodněný rozdíl v příslušnosti soudů pojmávané věcně a funkčně.

Věcná příslušnost soudů k projednávání sporů vyvolaných konkursem nebo vyrovnáním je upravena v ustanovení § 9 odst. 3 o. s. ř. tak, že je svěřena krajským soudům jako soudům prvního stupně. Těmito spory jsou mimo jiné spory o určení pravosti, výše a pořadí přihlášených pohledávek, které byly v průběhu konkursního řízení popřeny. V takových situacích je konkursní věřitel nucen svůj nárok uplatnit v předepsaných lhůtách a při dodržení dalších formálních náležitostí ve zvláštním (incidenčním) řízení, které bylo vyvoláno konkursem. V takových případech je podle shora uvedených ustanovení § 9 odst. 3 o. s. ř. a § 23 odst. 2 zákona o konkursu a vyrovnání věcně příslušný konkursní soud, tj. zásadně krajský soud.

Návrhem napadené ustanovení § 24 odst. 4 zákona o konkursu a vyrovnání však představuje zvláštní vymezení věcné příslušnosti soudu, když vůbec zamezuje vedení zvláštního incidenčního řízení u konkursního soudu a konstruuje pro daný typ sporů, tj. sporů o určení pravosti, výše a pořadí pohledávky, zvláštní věcnou příslušnost soudu, který dříve vedl řízení zahájené k žalobě současného věřitele popřené pohledávky, jehož předmět souvisel s popřenou nevykonatelnou pohledávkou.

Důsledkem ustanovení § 24 odst. 4 je skutečnost, že se jím konstruuje dvojí režim věcné příslušnosti soudů. Lze usuzovat, že vztah mezi ustanovením § 9 odst. 3 o. s. ř., § 23 odst. 2 a § 24 odst. 4 zákona o konkursu a vyrovnání je vztahem mezi předpisem obecným (*lex generalis*) a předpisem zvláštním (*lex specialis*), přičemž byl respektován požadavek zákonného založení příslušnosti soudu. Jak však již bylo výše uvedeno, nelze připustit, aby zákon činil neodůvodněný rozdíl ve vymezení věcné příslušnosti pro případy, jež jsou svým předmětem shodné. Koncepce právní úpravy § 24 odst. 4 zákona o konkursu a vyrovnání vytváří dualitu věcné příslušnosti ve sporech o určení pravosti, výše a pořadí pohledávek popřených v rámci konkursního řízení. Přitom jde co do předmětu řízení o shodné spory. Aplikace ustanovení § 24 odst. 4 zákona o konkursu a vyrovnání tak způsobuje rozdíl ve věcné a případně funkční příslušnosti, kdy v jednom případě rozhoduje krajský soud v incidenčním řízení jako soud konkursní, v jiném případě pak soud okresní, pokud vedl řízení zahájené k žalobě současného věřitele popřené pohledávky, jehož předmět souvisel s popřenou pohledávkou a které bylo prohlášením konkursu přerušeno. V takovém případě se pak rozhodování o určení pravosti, výše nebo pořadí popřené pohledávky koncentruje u sou-

du, který byl věcně a místně příslušný k původnímu přerušnému řízení, tedy u soudu, který není soudem konkursním. Věcná a místní příslušnost založená podle § 24 odst. 4 zákona o konkursu a vyrovnání se tak odvíjí od věcné, místní a popřípadě funkční příslušnosti soudu v předcházejícím řízení, jež bylo prohlášením konkursu podle § 14 odst. 1 písm. c) zákona o konkursu a vyrovnání přerušeno; ve skutečnosti se však odvíjí od postavení věřitele jako žalobce v původním řízení.

Taková koncepce vyvolává ve svém důsledku nerovnost v procesním postavení jednotlivých věřitelů, kteří soudně uplatňují svou popřenou nevykonatelnou pohledávku v různých procesních režimech.

To proto, že § 24 odst. 4 zákona o konkursu a vyrovnání stanoví okruh účastníků řízení ex lege (tj. účastníky řízení se stávají ti, které zákon za účastníky označuje), a soudu tak vzniká povinnost, aby sám nově označil účastníky řízení, aby sám odstranil vady návrhu na pokračování řízení, nemá-li příslušné náležitosti (např. označení účastníků, petit atd.), a to i v situaci, kdy původní návrh na zahájení řízení o nároku, který souvisel s popřenou pohledávkou, trpěl vadami, jež žalobce neodstranil. V incidenčním řízení má naopak věřitel povinnost podle § 23 zákona o konkursu a vyrovnání ve vymezené lhůtě přesně určit účastníky řízení a přesně specifikovat celý nárok. Z toho je tedy zřejmé, že účastník řízení (věřitel), který podal návrh na pokračování řízení podle § 24 odst. 4 zákona o konkursu a vyrovnání, se ocitá ve zvýhodněném postavení ve srovnání s účastníkem řízení (věřitelem), který podává návrh na zahájení zvláštního (incidenčního) řízení u konkursního soudu podle § 23 odst. 2 zákona o konkursu a vyrovnání.

Procesní nerovnost věřitelů, kteří uplatňují svou popřenou nevykonatelnou pohledávku v různých procesních režimech, je dále dána i různým režimem poplatkové povinnosti. V případě, že původní řízení bylo přerušeno za situace, kdy věřitel jako účastník řízení ještě nesplnil zákonnou poplatkovou povinnost, a poté podal návrh na jeho pokračování podle § 24 odst. 4 zákona o konkursu a vyrovnání, bude oproti věřiteli, o jehož pohledávce se zahajuje incidenční řízení, neodůvodněně zvýhodněn. Návrhem na pokračování přerušného řízení totiž účastníku nevzniká podle zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, poplatková povinnost a soud i přesto, že poplatek nebyl uhrazen ani v původním řízení, bude povinen věc rozhodnout. Důsledkem nezaplacení soudního poplatku v incidenčním řízení bude naopak zastavení tohoto řízení. V situaci, kdy účastník v původním řízení zaplatil vyšší soudní poplatek, než by byl povinen zaplatit v řízení incidenčním, nelze tuto diskrepanci odstranit, což vyplývá z nemožnosti činit úkony v řízení, které je ze zákona přerušeno.

Uvedená koncepce s důsledky nerovných práv a povinností účastníků řízení o určení pravosti, výše a pořadí popřené pohledávky je v rozporu s čl. 96 odst. 1 Ústavy, jehož obsah co do rozsahu jeho dopadu byl vyložen výše. Zákonodárce nepřipustně přiznává různá procesní práva a povinnosti účastníkům řízení se shodným předmětem řízení, což vede někdy ke zvýhodnění, jindy ke znevýhodnění těch kterých účastníků řízení. Přitom odlišný procesní režim se odvíjí pouze od procesního postavení věřitele v předchozím řízení, jehož předmět jen souvisel s popřenou pohledávkou.

Současná rozhodovací praxe soudů při aplikaci § 24 odst. 4 zákona o konkursu a vyrovnání ukazuje, že neústavnost tohoto ustanovení nelze překonat ani takovou interpretací, jež by byla ústavně konformní.

Neústavní důsledky úpravy totiž neodstraňuje ani výklad zaujímaný některými obecnými soudy (viz například usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 10. 9. 2002 sp. zn. 4 Cmo 305/2002), podle něhož ustanovení § 24 odst. 4 zákona o konkursu a vyrovnání zakládá zvláštní typ tzv. „řízení v řízení“, tj. řízení, které se liší od původního řízení svým předmětem a okruhem účastníků a které je s původním řízením pouze ex lege spojené, přičemž obsah předchozího řízení se řízením podle § 24 odst. 4 zákona o konkursu a vyrovnání nekonzumu-

je, a je možné v něm po ukončení konkursu pokračovat. Tímto výkladem se shora popsané diskrepance v právech a povinnostech účastníků „řízení v řízení“ a incidenčních řízení neodstraňují.

V. C

Ustanovení čl. 37 odst. 3 Listiny stanoví, že všichni účastníci jsou si v řízení rovni. Toto ustanovení Listiny je třeba interpretovat tak, že jde o princip, zaručující rovná procesní práva a povinnosti konkrétních účastníků v konkrétním řízení. Tím se toto ustanovení Listiny odlišuje od ustanovení čl. 96 odst. 1 Ústavy, které obecně předvídá rovnost účastníků v řízeních se shodným předmětem řízení, jak bylo vyloženo shora.

Aplikace ustanovení § 24 odst. 4 ve srovnání s aplikací § 23 odst. 2 zákona o konkursu a vyrovnání (incidenční řízení) v konečném důsledku zakládá nerovné postavení věřitelů spadajících pod tyto dva procesní režimy při uspokojení jejich pohledávek v rámci rozvrhového řízení (§ 30 zákona o konkursu a vyrovnání). Je-li totiž incidenční spor chápán jako formalizované důkazní řízení, jehož výsledek je pro konkursní soud závazný, pak je zřejmé, že zákonem založená původní procesní dualita má dopady na procesní postavení věřitelů i v daném konkursním řízení z hlediska rovnosti.

VI.

Plénium Ústavního soudu proto s ohledem na shora uvedené skutečnosti rozhodlo podle § 70 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, o zrušení § 24 odst. 4 zákona o konkursu a vyrovnání, v aktuálním znění, a to pro rozpor s čl. 96 odst. 1 Ústavy a čl. 37 odst. 3 Listiny, přičemž tento nálezný se stane vykonatelným dnem jeho publikace ve Sbírce zákonů.

S ohledem na to se však Ústavní soud musel vypořádat také s otázkou, jaký vliv bude mít derogace tohoto ustanovení na řízení vedená soudy, jejichž příslušnost byla založena napadeným ustanovením.

Pokud by již zahájená řízení vedená soudy, jejichž příslušnost byla založena napadeným ustanovením, pokračovala v dosavadním režimu i po vykonatelnosti nálezu Ústavního soudu, jímž se ustanovení § 24 odst. 4 zákona o konkursu a vyrovnání ruší, docházelo by tak k pokračování protiústavní nerovnosti nastolené tímto ustanovením. Ústavní soud proto konstatuje, že s vykonatelností nálezu přestává být zákonem podložena věcná příslušnost soudů založená ustanovením § 24 odst. 4 zákona o konkursu a vyrovnání.

Ústavní soud však současně zdůrazňuje, že obecné soudy si při řešení dané procesní situace musejí počínat tak, aby se svým postupem nedopustily odepření spravedlnosti (*denegationis iustitiae*). Postupem, kterým by soud zabránil účastníku probíhajícího řízení v možnosti domáhat se svého práva u nezávislého a nestranného soudu tak, jak garantuje čl. 36 odst. 1 Listiny, by znamenal porušení práva účastníka řízení na spravedlivý proces a ve svém důsledku by narušil principy právního státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy). Takový postup by tak vedl k dalším neústavním důsledkům.

Místopředseda Ústavního soudu:
JUDr. Holeček v. r.